

Zaburzenia rozwoju mowy

Zaburzenia rozwoju mowy to szeroki termin, obejmuje nieprawidłowości rozwoju mowy, których przyczyną mogą być różne czynniki: dziedziczne, osłabienie uwagi, brak naturalnego pędu do mowy i do naśladownictwa, w osłabieniu uwagi i ogólnej sprawności motorycznej, choroby w pierwszym roku życia powodujące opóźnienie rozwoju ruchowego oraz czynniki środowiskowe (związane z nimi zaniedbania). Wyróżnia się trzy grupy dzieci z zaburzonym rozwojem mowy:

- mówienie z opóźnieniem, choć wymowa jest od razu prawidłowa,
- mowa we właściwym czasie, ale nieprawidłowa,
- mowa z opóźnieniem i długo nieprawidłowa.

Zaburzenia mogą dotyczyć trudności w prawidłowej wymowie niektórych głosek (np. reranie, seplenienie), wszystkich głosek (mowa niezrozumiała) bądź dotyczą niemożności mówienia (afazja, alalia).

Do wad nie zaliczamy cech wymowy dziecięcej, będących naturalnym przejawem niedojrzałości mowy, jej ciągłym rozwojem oraz regionalizmów-gwary, będących normą językową w określonych regionach kraju.

Najczęstsze przyczyny wad wymowy to:

a) zmiany anatomiczne aparatu artykulacyjnego:

- nieprawidłowa budowa języka (zbyt duży, krótkie wędzidełko),
- nieprawidłowa budowa podniebienia (tzw. gotyckie lub nieprawidłowości w budowie języczka),
- zniekształcenie zgryzu,
- anomalie zębowe,
- przerost trzeciego migdałka,
- polipy,
- skrzywienie przegrody nosowej,
- przerost śluzówki nosa;

b) nieprawidłowe funkcjonowanie narządów mowy:

- niska sprawność języka,
- zakłócenia pracy mięśni napinających i przywodzących więzadła głosowe,
- nieprawidłowa praca pierścienia gardłowego,
- brak pionizacji języka;

- c) nieprawidłowa budowa i funkcjonowanie narządu słuchu:
 - obniżenie analizy i syntezy słuchowej,
 - wybiórcze upośledzenie słuchu,
 - obniżona słyszalność,
 - zaburzenie słuchu fonematycznego;
- d) warunki niesprzyjające nauce mowy:
 - nieprawidłowe wzorce wymowy,
 - zła atmosfera- styl wychowania,
 - brak stymulacji rozwoju mowy;
- e) nieprawidłowe funkcjonowanie ośrodkowego układu nerwowego;
- f) podłoże psychiczne;
- g) opóźniony rozwój psychomotoryczny.

Seplenienie międzyczębowe to wada wymowy polegająca na wsuwaniu języka między zęby przy wymowie głosek: s, z, c, dz, ś, ź, ć, dź, sz, ż, cz, dż.

Seplenienie boczne można zauważyć, gdy podczas mówienia głosek s, z, c, dz, ś, ź, ć, dź, sz, ż, cz, dż strumień powietrza uchodzi bokiem, a język ułożony jest niesymetrycznie.

Seplenienie proste występuje, gdy głoski s, z, c, dz, ś, ź, ć, dź, sz, ż, cz, dż są przez siebie zastępowane.

O **reraniu** mówimy, gdy dziecko nie wymawia głoski r i jest ona zastępowana przez l lub j. Niekiedy r wymawiane jest nieprawidłowo: wargowo, tylnojęzykowo, gardłowo (tzw. francuskie r).

Kappacyzm to wada wymowy przejawiająca się w zamienianiu głosek k na t oraz g na d.

Osobną grupą wad wymowy jest **jąkanie**. Polega ono na zaburzeniu pracy narządów-artykulatoryjnego, fonacyjnego i oddechowego, przy którym widoczne jest znaczne napięcie mięśni. Skurcze mięśni fonacyjnych uniemożliwiają rozwarcie strun głosowych, zaburzone jest tempo i rytm mowy. Dochodzi do mówienia na wdechu, skurczów kratni, powtarzania sylab, zacinania. Wśród przyczyn jąkania można wymienić: czynniki dziedziczne, opóźniony rozwój mowy, osłabiony układ nerwowy, mikrodisfunkcje w mózgu, nadwrażliwość emocjonalną, brak autokontroli słownej. Wpływ może mieć również leworęczność czy poziom testosteronu (częściej występuje u chłopców aniżeli dziewcząt). Nadmierne wymagania w stosunku do dziecka, rozmaite sytuacje stresowe w rodzinie, wymuszanie

zmiany z lewej na prawą rękę czy nadmierna ochrona dziecka przed jękaniami mogą być czynnikami podtrzymującymi je.

Jak wynika z powyższego, wiele jest rodzajów wad wymowy i niezwykle zróżnicowane są ich przyczyny. Te nieprawidłowości diagnozuje się dopiero w przedszkolu czy szkole, często dochodzą do tego trudności związane z nauką czytania i pisania. Stąd potrzeba wspomagania rozwoju mowy na tym etapie życia i sprostanie specjalnym potrzebom edukacyjnym, które mają dzieci z zaburzonym rozwojem mowy.

Źródło:

Demelowa G., *Elementy logopedii*, Warszawa 1979

Demelowa G., *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*, Warszawa 1996

Gałkowski T., Jastrzębowska G. [red.], *Logopedia- pytania i odpowiedzi, t.2*, Opole 2003

Jastrzębowska G., *Podstawy logopedii dla studentów logopedii, pedagogiki, psychologii i filologii*, Opole 1996

Spionek H., *Zaburzenia rozwoju uczniów a niepowodzenia szkolne*, Warszawa 1985